

MEGVILÁGOSÍTÓ SZENT GERGELY NYOMÁBAN: SZIKLÁKBA ÉPÜLT TEMPLOMOK

A Kaukázus gyöngyszeme: Örményország (2.)

FOTÓK: CSERMÁK JUDIT

Zvartnoc templomának romjai turisták ezreit vonzzák Örményországban

Örményország középkori keresztény kolostorai, templomai az építészettörténet és a művelődéstörténet remekei. Több közülük a világörökség listáján is szerepel.

(folytatás a 34. lapszámunkból)

→CSERMÁK JUDIT

A kereszténység tanait a hagyomány szerint Bertalan és Tádé apostolok hozták el a bálványokat imádó Örményországba. Sokáig itt is üldözték az új vallás híveit. A krónikák tanúsága szerint azonban Megvilágosító Szent Gergely hatására Örményország elsőként fogadta el a kereszténységet államvallásként 301-ben. Az örmény apostoli egyház megőrizte önállóságát. Az ország legfontosabb látnivalói a középkori egyházi épületek. A templomokra általában a kupolás kereszt vagy a négyzetbe illesztett

görög kereszt alaprajz a jellemző. A vastag falak védelmi célokat is szolgáltak. Kívül, a legtöbb helyen kevés, ugyanakkor művészi a kőfaragás. A falak felrakásánál az építők a különböző színű tufák elhelyezésével „játszottak”. A templomok padozatába sülyesztett sírköveken mindenki gond nélkül járhat – van, ahol az egész teret beborítják – azt tartván: „míg élünk ti szolgáltatok bennünket, most mi szolgálunk nektek.”

Egy darab Noé bárkájából

Örményország több világörökségi helyszínnel is dicsekedhet. A főváros közeli Ecsmiadzin már a 4. század elejétől az örmény apostoli egyház központja, a vallási vezető katolikosz székhelye. Nevének jelentése: a hely, ahol az egyszülött alászállott, Megvilágosító Szent Gergely legendabeli álmára utal. A főtemplom kincstárában jelentős ereklyéket őriznek. Kettőt említenék: az egyik állítólag Noé bárkájának darabja, a másik egy

lándzsahegy, amivel átszúrták Jézus oldalát. A legenda szerint Tádé apostol hozta Örményországba.

Nagy tömeg kereste fel a kegyhelyet, vasárnap lévén ünneplőbe öltözött felnőttek, gyermekek égettek a fogadalmi gyertyákat. Sajnos a katedrális kívül-belül állványok erdejével fogadott. A hozzávezető úton khachkarok, kőkeresztek sorakoznak, a legtöbb kolostor, templom elmaradhatatlan részei. Ezek élők vagy holtak lelki üdvéért állított emlékkövek. Csipkeszerű faragásuk lenyűgöző. Szimbólumrendszerüket és a középkori kézműves technikát 2010-ben az UNESCO szellemi kulturális örökségének listájára vették. A kereszt az életfát is jelenti utalva Jézus Krisztus családfájára. A jó és a rossz tudás paradicsomi fajaként, az ó- és újszövetség jelképeként is értelmezhetők. Minden száruk kétfelé ágazik. A felső rész boltíves ábrázolása a mennyország kapuját jelzi. Alul többnyire a napkorongot, a kört, a teljességet, az örökkévaló-

ságot kifejező faragvány található. A kereszt végéből szőlővesszők kunkorodnak, a sok hajtás, szőlőfürt mind az újjászületésre utal, az élet halál feletti győzelmét hirdeti. A kereszt alját beborító virágok nem gyökereznek a földbe, az ég felé fordulva az életerőt, a megújulást fejezik ki.

→**A 4. században Megvilágosító Szent Gergely által alapított kolostort tufába vájták, barlangtemplomot, sírokat, szerzetesek lakóbarlangjait rejti. Nevének jelentése: lándzsa.**

Budapesten is találunk kachart. A III. kerületi Lajos és Serfőző utca sarkán állították fel a múlt évben az 1915-ös török népirtás, és az 1988-as azeri pogrom emlékére.

Zvartnoc templomának romjai mehökkentik az embert. A kora középkori építészet remeke a 7.

századból származik. A krónikákban a fénylő, ragyogó, csodálatos, ámulatba ejtő jelzőkkel írták le.

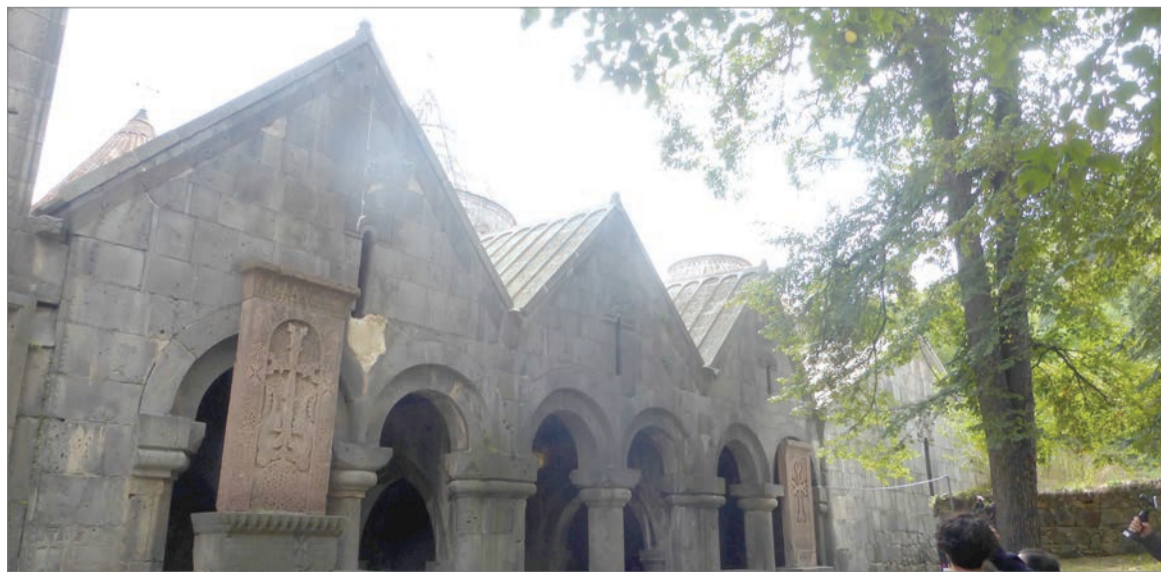
Engesztelésül épített királyi templom

A történetírók szerint III. Nerses katolikosz rendelte el létrehozását, akit az Építő névvel is illettek. A templomot az akkori főváros után elnevezve vagharsaphati Megvilágosító Szent Gergelynek szentelték. Az ásatások során a templom mellett előbukkantak a katolikosz palotája és a szerzetesek cellái. A helyszínen római fürdő és a borkészítés nyomait is felfedezték, s egy napórát, amelyen örmény felirat olvasható: „Imádkoztak Istenhez minden szent órában.” A legenda szerint itt találkozott Megvilágosító Szent Gergely és III. Trdat király a nép kereszténységre való áttérésének megbeszélésére. Az egykori templom mehökkentő méreteiről, a kor építészeti szellemétől eltérő – kör, illetve 32 szög alakú – formájával egy kis múzeum makettjén, tervrajzán szembesülhetünk.

A Szent Hripszime-templom a keresztény hitéért Diocletianus császár által elűldözött és III. Trdat király által megölt lánynak és társainak állít emléket. Az uralkodó szemet vetett rá, ő azonban hű maradt hite elveihez. A kegyetlen keresztényüldöző királyt a legendák tanúsága szerint rémálmok gyötörték. „Disznó” módra viselkedett – az akkori idők szerint ez eszevesztséget jelentett –, s ezért gyakran disznófejjel ábrázolják. Gergely gyógyította ki, s a keresztény hit felvétele után építtette a király a templomot engesztelésül.

Örmény templomok misztikus félhomálya

Geghard monostora és a Felső-Azat-völgy is védettség alatt áll. A 4. században Megvilágosító Szent Gergely által alapított kolostort tufába vájták, barlangtemplomot, sírokat, szerzetesek lakóbarlangjait rejti. Nevének jelentése: lándzsa. A jézusi lándzsát ugyanis sokáig itt őrizték. A kolostort egyetlen sziklatömb belsejében faragták ki. A szerzetesi barlangcellákat csak létráról lehetett elérni. A hagyomány szerint Szent Gergely is az

A Svanahin kolostor a 10. és a 14. századok között épült

Egy örmény család a Geghard kolostor kőkeresztje előtt